

QUẢNG TRƯỜNG BA ĐÌNH

NIỀM TỰ HÀO CỦA DÂN TỘC

Đối với nhiều người dân Việt Nam, Thủ đô Hà Nội không chỉ là trung tâm chính trị, kinh tế, văn hoá của cả nước, mà Hà Nội còn là nơi lưu giữ nhiều địa danh và di tích lịch sử, di tích văn hoá và cách mạng: Văn Miếu - Quốc Tử Giám, Hồ Gươm và Tháp Rùa, Gò Đống Đa, Cột cờ Hà Nội, Nhà Hát lớn và Quảng trường Cách mạng Tháng tám,... đặc biệt là Quảng trường Ba Đình, nơi mà hơn 60 năm về trước đã chứng kiến giờ phút lịch sử trọng đại của dân tộc ngày Tuyên bố độc lập 2/9/1945, nơi gắn liền với tên tuổi của vị cha già dân tộc Hồ Chí Minh.

■ LƯU VĂN

Mùa thu Tháng Tám cách đây vừa tròn 68 năm, dưới ngọn cờ của Đảng Cộng sản Việt Nam, theo lời kêu gọi của Bác Hồ, toàn dân tộc ta từ Bắc chí Nam triệu người như một đả nhất tề đứng lên Tổng khởi nghĩa giành chính quyền trong cả nước. Ngày 19/8/1945, hàng chục vạn người dân Hà Nội sau khi tham dự mít tinh ở Quảng trường Nhà Hát lớn thành phố, đã rầm rập toả đi các ngả, chiếm các cơ quan, công sở của chính quyền bù nhìn thân Nhật, giành trọn vẹn chính quyền về tay nhân dân. Sau khi Cách mạng Tháng Tám thành công trong cả nước, ngày 2-9-1945 tại Quảng trường Ba Đình lịch sử, giữa rừng cờ đỏ sao vàng và giữa rừng người dân Việt Nam vừa mới thoát khỏi ách nô lệ của đế quốc, thực dân, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã thay mặt Chính phủ lâm thời long trọng đọc Bản Tuyên ngôn độc lập, khai sinh ra nước Việt Nam dân chủ cộng hoà - Nhà nước Dân chủ nhân dân đầu tiên ở đông Nam Châu Á.

Quảng trường Ba Đình trước Cách mạng Tháng Tám năm 1945 còn gọi là Quảng

trường Tròn (Rond Point Puginier) hay còn gọi là Quảng trường Puginier - tên một cha cố người Pháp. Đó là một khu đất gôm những bãi đất hoang và hồ ao mới lấp có diện tích hàng chục héc-ta cạnh Phủ Toàn quyền Pháp. Khu vực Quảng trường Tròn này trong một thời gian dài hầu như chẳng có gì thay đổi. Mặc dù đã hai lần có hai kiến trúc sư người Pháp là Hebrat và Cerruti đưa ra kế hoạch tổng thể để cải tạo và quy hoạch lại Quảng trường Tròn. Và sau đó vào năm 1922 và năm 1938, Phủ Toàn quyền Pháp cũng đã có ý định quy hoạch lại Quảng trường Tròn. Song không hiểu vì lý do gì mà các dự án cải tạo này vẫn chỉ nằm trên giấy. Tuy vậy, năm 1930, người Pháp cũng đã cho xây dựng một công trình ở mé Quảng trường Tròn (đầu đường Cột Cờ ngày nay), đó là Nhà Tài chính và Trước bạ. Ngôi nhà xây khá đẹp, được thiết kế bởi kiến trúc sư người Pháp Cerruti do Hãng Aviat thầu và thi công. Người Pháp cũng đã dự kiến làm một công viên lớn thuộc khu đất của Quảng trường Tròn và đường Hoàng Diệu. Con đường dự kiến đó trên bản đồ mang tên Rue Paul Doumer (tên một

viên Toàn quyền Pháp ở Đông Dương), sau Cách mạng Tháng Tám đổi thành phố Nguyễn Lâm. Như vậy là trong nửa đầu thế kỷ XX, Quảng trường Tròn chưa có gì đáng chú ý, chung quanh còn có nhiều bãi rộng đầy cát sỏi, hầu như không có cây cối.

Cách mạng Tháng Tám thành công, nước Việt Nam dân chủ cộng hoà được thành lập. Thủ đô Hà Nội tiến hành xoá bỏ những vết tích cũ thời Pháp thuộc. Vì thế, các tên phố phường và vườn hoa, công viên cũng có nhiều sự thay đổi. Quảng trường Tròn này không còn mang tên cổ đạo Puginier nữa mà được gọi là Vườn hoa Ba Đình. Sở dĩ gọi là Vườn hoa Ba Đình hay Quảng trường Ba Đình là để tưởng nhớ cuộc khởi nghĩa chống Pháp của nhân dân Thanh Hoá cuối thế kỷ XIX do Đinh Công Tráng lãnh đạo. Theo yêu cầu của Chính phủ lâm thời hồi đó, Ban tổ chức buổi lễ Tuyên bố độc lập (do mấy người trong Ban Văn hoá cứu quốc phụ trách - Trưởng ban là Phạm Văn Khoa, kiến trúc sư Ngô Huy Huỳnh và họa sĩ Nguyễn Đình Hàm) đi tìm một địa điểm rộng đủ cho một

cuộc mít tinh lớn có thể tập trung được mấy chục vạn người. Ban đầu những người trong Ban tổ chức định chọn khu Quân Ngựa hoặc Đông Dương học xá, song lại thấy nó quá xa trung tâm thành phố. Còn địa điểm trung tâm là Quảng trường Nhà Hát lớn thì lại quá chật chội. Vì vậy cuối cùng, Ban tổ chức đã quyết định chọn Quảng trường Ba Đình, tuy rằng lúc này xung quanh đó vẫn còn những địa điểm như Phủ Toàn quyền, Thành Hà Nội... vẫn do những lực lượng thù địch chiếm đóng. Buổi lễ trọng đại ngày 2/9/1945, giữa Quảng trường Ba Đình, Ban tổ chức đặt một bục gỗ cao, chung quanh quần vài, dán khẩu hiệu, trên bục có một cột cờ. Bục lễ đài hiện ngang giữa trời nắng tháng Tám.

Trong thời kỳ Pháp tạm chiếm Hà Nội

(1947-1954), Phủ Toàn quyền Pháp đã đổi tên Vườn hoa Ba Đình thành Vườn hoa Hồng Bàng. Năm 1954, khi bộ đội ta về tiếp quản Thủ đô, Dinh Toàn quyền cũ cạnh Quảng trường Ba Đình trở thành Phủ Chủ tịch, Quảng trường Ba Đình là nơi thường xuyên có những cuộc mít tinh lớn trong các ngày kỷ niệm lịch sử, hoặc để tiếp đón và chào mừng các phái đoàn quốc tế đến thăm Việt Nam. Vài năm sau, phía bên kia của Quảng trường, Chính phủ ta đã cho xây dựng Hội trường Quốc hội (nay là Hội trường Ba Đình), cạnh đó sau này là Đài tưởng niệm các liệt sĩ hy sinh vì nước.

Ngày 2/9/1969, Chủ tịch Hồ Chí Minh từ trần. Quảng trường Ba Đình cũng là nơi chúng kiến Lễ Truy điệu trọng thể Hồ Chủ tịch, vị lãnh tụ muôn vàn kính

yêu của dân tộc Việt Nam. Sau đó không lâu, Đảng và Nhà nước ta đã quyết định chọn Quảng trường Ba Đình làm nơi yên nghỉ vĩnh viễn của Người và quyết định xây lăng Chủ tịch Hồ Chí Minh. Vào năm 1990, nhân kỷ niệm 100 năm ngày sinh của Người, một công trình kiến trúc lịch sử nữa cũng được ra đời bên cạnh Quảng trường Ba Đình, đó là Bảo tàng Hồ Chí Minh. Bảo tàng đó góp phần làm cho quần thể khu lăng thêm hoàn chỉnh và đẹp đẽ. Như vậy là Quảng trường Ba Đình đã và đang trở thành một cái tên quen thuộc và thiêng liêng, một niềm tự hào không chỉ của người dân Thủ đô, mà còn là niềm tự hào và vinh quang chung cho nhân dân cả nước.